

Cynisme

- Benaming voor een praktisch-filosofische richting in de Griekse Oudheid. Het meest kenmerkende van de cynici was het afwijzen van alle gebruiken en maatschappelijke banden. Zij volgden zeer uitdagend de 'natuur' en wilden zichzelf genoeg zijn. Ze waren tegen genot. (Filosofie van a tot z)
- In moderne tijd heeft cynisme te maken met het hanteren van de door het als nihilisme beschreven ontmaskeringsproces.
- Waarheid, moraal, een dragende totaliteit zijn op losse schroeven komen te staan. Hoe gaan we daar mee om?

Hoe komen we van nihilisme naar cynisme?

- *“In de onverschilligheid tegenover alle problemen vindt men het laatste voorgevoel van hoe het zou zijn wanneer men tegen die problemen was opgewassen. Omdat alles problematisch is geworden is alles ook eigenlijk om het even. Dit nu is het spoor dat wij moeten volgen. Het leidt ons naar het punt waar sprake kan zijn van cynisme en ‘cynische rede.’”* (Sloterdijk 1983, blz. 20)
- *“Verlichting heeft steeds tot gevolg dat het denken vanuit bepaalde standpunten wordt vernietigd en alle perspectivisch-conventionele moraal in lucht oplost; psychologisch gaat dat samen met vervaging van het ik, literair en filosofisch met het verval van de kritiek.”* (Sloterdijk, 1983, blz. 21) (dit schrijft Musil (1880-1942) na het lezen van Kant)

Bronnen van cynisme

- Omdat alles in twijfel is getrokken en mensen het gevoel hebben niet meer tegen de problemen op te zijn gewassen is het tegelijkertijd allemaal om het even; onverschilligheid → cynische rede.
- Denken is vernietigend in de loop van de verlichting.
- Algemene moraal is vernietigd.
- Het 'ik' vervaagt.
- Alternatief; ervaring (romantiek?) maar dat wijst Sloterdijk af als naïef en vaak ook negatief tegenover de rationaliteit.

Wat wil Sloterdijk winnen?

- *“De droom die ik achterna loop is de stervende boom van de filosofie nog één keer te zien bloeien - met bloesems zonder teleurstelling, bezaaid met bizarre bloemgedachten, rood, blauw en wit glanzend in de kleuren van het eerste begin, als destijds in de Griekse dageraad - toen de theorie begon en toen, ongelooflijk en plotseling als alles wat helder en duidelijk is, het inzicht een eigen taal vond. Zijn wij met onze cultuur echt te oud om dergelijke ervaringen te herhalen?”* (Sloterdijk 1983, 35)

Waar ontstaat het moderne cynisme?

- Cynisme is het verlicht verkeerde bewustzijn.
- Groot geworden in de Weimar republiek en zo blijkt uit de rest van het verhaal ook gevaarlijk omdat het voedingsbodem was voor het fascisme en nationaal socialisme.
- De rationaliteit van de verlichting stelt zich teweer tegen vooroordeel, macht en traditie.
- Maar omdat de niet-rationaliteit zich teweer stelt ontstaat er strijd en in die strijd wordt de verlichting van kritiek tot theorie en daarmee zelf gericht op macht, traditie en uiteindelijk ook vooroordelen.
- De satirische kritiek van Diogenes wordt serieuze kritiek.

www.maleutiek.nl_2015-4

Wat is er mis met rationale theorie

- Je kunt niet tegelijkertijd volledig kritisch zijn en een leer vertegenwoordigen.
- Dan gaat de kritiek op de macht en op het kapitalisme die satirisch was, over in een cynische rationaliteit.
- Rationale kritiek was eerst en vooral een ontmaskerende en daarmee bevrijdende activiteit. Wat Sloterdijk wil laten zien is dat de rationaliteit zelf schuldig is aan het ontstaan van het cynisme omdat zij zich laat verleiden om gelijk te worden aan dat wat ze aan de kaak had willen stellen;

www.maleutiek.nl_2015-4

Ontmaskeringen

- Sloterdijk noemt 8 ontmaskeringen van de kritiek voorbeelden;
- Kritiek van de openbaring
 - Als openbaring geen bron is moet ook rationaliteit zichzelf funderen, dat is tot op vandaag een probleem.
- Kritiek van de religieuze illusie
 - Religie geeft een antwoord op omgang met leven, ontmaskeren van religie wordt in atheïsme zelf een dogma.
- Kritiek van de metafysische schijn
 - Kritiek op metafysica, maar wil zelf niet weten dat ze niet weet.

www.maleutiek.nl_2015-4

Worden waar je kritiek op hebt

- De rationale kritiek levert vaak het beeld op van 'zo is het'; een pessimistische kijk op de mens, zijn vastzitten aan het onbewuste, zijn uit zijn op macht en machtsmisbruik.
- Daarachter echter is geen alternatief met een échte waarheid en juiste regels, maar de rationaliteitsdragers gaan doen alsof dat wel zo is.
- De verheffing van het volk vraagt daarom, zegt de rationaliteit. Maar daarmee introduceert ze zelf machts handelen, dubbele moraal en misbruik.

www.maleutiek.nl_2015-4

Van cynisme naar geweld

- Sloterdijk legt een directe relatie tussen deze ontwikkeling van kritiek naar cynisme en het ontstaan van concentratie kampen;
- "Wanneer immers arbeid echt datgene was waardoor men recht krijgt op een politiek ego, hoe zit het dan met degenen die voor deze burgerlijke 'arbeiders' werken? De rechteloze positie van het proletariaat gedurende een groot deel van de negentiende en van tijd tot tijd in de twintigste eeuw heeft daardoor de bourgeois-maatschappij nooit tot rust laten komen. Vooral het principe van de prestatie - succes en privileges voor de flinksten - is ondermijnd door de loop die de ontwikkeling heeft genomen. 'Arbeit macht frei' was een uitspraak die door de decennia heen steeds cynischer begon te klinken, totdat dit motto ten slotte boven de poort van Auschwitz kwam te staan."⁷³ (Sloterdijk 1983, 125)

www.maleutiek.nl_2015-4

Waar blijft het kritisch potentieel?

- Er is voortschrijdend rationalisme, maar dat leidt juist tot cynisme.
- De goed geïnformeerde ontwikkelde mensen van nu kennen het rationalisme én de kritiek én de ontmaskeringen en laten zich er niet meer door beroeren. Er is een crisis in het rationale engagement.
- Tegenover een kritische houding van jongeren of nieuwe bewegingen is men toegeeflijk.
- Cynisme als dat van Diogenes zouden we vandaag de dag smoren middels hulpverlening of repressieve tolerantie.